

INNOVATION IN THE DEFINITION OF THE PRODUCTION QUALITY

Kusmina M.

The article is devoted to the research of the problem concerning conceptions of the production quality and innovation; peculiarities of the use and reforming of the common for them means of legal regulation.

Key words: the quality of production, innovative production, technical regulation.

УДК 346.62

ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА КВАЛІФІКАЦІЙНИХ ОЗНАК ОСНОВНИХ ФІНАНСОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ

К. В. Масляєва, кандидат юридичних наук

Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого

З'ясовано правову сутність фінансових інструментів, що обертаються на ринку фінансових послуг України. Проаналізовано їх основні риси, механізм функціонування та сучасного стану їх законодавчої регламентації.

Ключові слова: ринок фінансових послуг, фінансовий інструмент, цінні папери, похідні цінні папери (деривативи).

Актуальність проблеми. Суттєвий вплив великої кількості ризик-факторів на результат фінансових послуг зумовлює необхідність розроблення та впровадження надійних механізмів інвестування вільних грошових ресурсів. З цією метою професійні суб'єкти ринку фінансових послуг (РФП) активно використовують фінансові інструменти.

На сьогодні вітчизняний РФП пропонує достатньо широкий спектр фінансових інструментів, однак в процесі їх застосування часто виникають певні проблеми. Одна з них пов'язана з достатньо великою поширеністю фіктивних інструментів, які використовуються для проведення одноразових фінансових махінацій [1, с. 21].

Аналіз останніх джерел і публікацій. Слід відмітити, що в науковій літературі відсутнє єдине розуміння сутності фінансового інструменту, деякі автори заперечують його корисність взагалі [2, с. 42–43]. До того ж, автоматичне впровадження у вітчизняне законодавство такого суто економічного

терміна без заміни його адекватною правовою конструкцією або без наділення ознаками інструменту ідентифікації негативно позначається на використанні фінансового інструменту в професійній діяльності суб'єктів РФП.

Мета статті — з'ясування правової сутності фінансових інструментів, їх основних рис, механізму функціонування та аналіз сучасного стану їх законодавчої регламентації.

Так, в економіко-правовій літературі можна зустріти декілька підходів до визначення поняття «фінансовий інструмент». Його розглядають і як документ [3, с. 154], у тому числі контракт [4, с. 660], і як своєрідний фінансовий продукт [5, с. 197], і як сукупність фінансових активів та пасивів [6, с. 1032].

Поряд з науково розробленими визначеннями фінансового інструменту важливе значення мають його тлумачення, що містяться в сучасних нормативно-правових актах України.

Так, у Законі України «Про цінні папери та фондовий ринок» під фінансовими інструментами розуміються «цінні папери, строкові контракти (ф'ючерси), інструменти грошового обігу, відсоткові контракти (форварди), строкові контракти на обмін (на певну дату в майбутньому) в разі залежності ціни від відсоткової ставки, валютного курсу чи фондового індексу (відсоткові, курсові чи індексні свопи), опціони, що дають право на купівлю або продаж будь-якого із зазначених фінансових інструментів, у тому числі тих, що передбачають грошову форму оплати (курсіві та відсоткові опціони)» [7].

Ще одне визначення фінансового інструменту можна зустріти у Положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 13 «Фінансові інструменти», в якому фінансовий інструмент являє собою «контракт, котрий одночасно приводить до виникнення (збільшення) фінансового активу в одного підприємства і фінансового зобов'язання або інструменту власного капіталу в іншого» [8].

До того ж, на сьогодні активно обговорюється прийняття проекту Закону України «Про похідні цінні папери», згідно зі ст. 3 якого під фінансовим інструментом слід розуміти «оформлений відповідно до законодавства документ (у тому числі цінний папір), який підтверджує право власності або є підставою для виникнення зобов'язання щодо базового активу» [9, с. 153].

Слід підкреслити, що в цілому наведені законодавчі дефініції максимально наближені до визначення інвестиційного інструменту, наданого у додатку до Директиви Ради 93/22/Європейського Економічного Співтовариства (ЄЕС) «Про інвестиційні послуги у сфері цінних паперів» [10, с. 852], та фінансового інструменту в додатку до Рекомендації 2000/408/ЄЕС [10, с. 419], що свідчить про активний процес приведення законодавства України у сфері фінансових послуг у відповідність до європейських норм.

Однак, незважаючи на цей позитивний момент, існуючі в чинному законодавстві України дефініції фінансового інструменту мають низку недоліків.

Так, відсутність єдиного підходу до розуміння терміна «фінансовий інструмент», його чітко сформульованих кваліфікаційних ознак, а також фіксація в законі вичерпного переліку тих об'єктів, котрі слід розглядати як фінансовий інструмент, не дозволяють сформулювати уявлення про його сутність і функціональне призначення та не враховують можливості впровадження в господарський обіг нових фінансових інструментів.

Формулювання цілей. Метою даної статті є розробка комплексу критеріїв ефективності (конкурентоспроможності) фінансового інструмента на основі аналізу його специфічних рис та вдосконалення законодавчого визначення терміна «фінансовий інструмент».

Вклад основного матеріалу. Першою специфічною рисою фінансового інструменту є його мета. Як свідчить аналіз сучасної правової літератури, вона полягає в отриманні прибутку або управлінні будь-якими фінансовими ризиками. Причому достатньо часто ці дві мети об'єднуються в одну — отримання прибутку [11, с. 66].

На нашу думку, таке об'єднання є не зовсім коректним, оскільки закладений у фінансовому інструменті механізм захисту від різноманітних ризиків не завжди може приводити до отримання прибутку. В певних випадках він спрямований лише на збереження реальної вартості фінансових активів, а іноді може бути зовсім неефективним.

Вважаємо, що метою фінансового інструменту має бути, як мінімум, збереження реальної вартості фінансових активів, у іншому разі існування фінансового інструменту не має сенсу. За сприятливих умов метою фінансового інструменту може виступати отримання прибутку.

Наприклад, такі фінансові інструменти, як банківські депозити та паї в пайових інвестиційних фондах, фактично спрямовані на захист вкладених у них грошових коштів від їх можливого знецінення, проте результат такого захисту в кожному з цих інструментів різний. Так, вклади на депозитні рахунки в банківській установі — це в першу чергу інструмент збереження грошових коштів, у той час як паї в пайових інвестиційних фондах є інструментом отримання прибутку.

Слід зазначити, що в конструкції першого інструменту акцент робиться на мінімізації ризику втрати грошових коштів, однак при цьому різко знижується дохідність фінансового інструменту. Навпаки, конструкція паю в пайовому інвестиційному фонді покликана забезпечити максимальний прибуток, але при суттєвому зростанні ризику втрати заощаджень.

Ураховуючи різний характер дохідності та ризикованості фінансових інструментів, вважається за доцільне використовувати диверсифікаційний підхід до розміщення вільних грошових коштів, що деякі автори розглядають як «своєрідне мистецтво управління грошовим резервом» [12, с. 36].

Наступною характерною особливістю фінансових інструментів є їх функціональне призначення, під яким більшість науковців розуміють мобілізацію, розподіл і перерозподіл фінансових ресурсів між сферами та секторами економіки [13, с. 5].

Відмітимо, що фінансові інструменти зазвичай розглядаються як засоби фінансування лише економічної сфери, що не враховує можливості їх використання соціально орієнтованими інститутами РФП, зокрема недержавними пенсійними фондами. У зв'язку з цим вважаємо, що функціональне призначення фінансового інструменту полягає в його здатності до мобілізації, ефективного розподілу і раціонального розміщення грошей не тільки в економічній, а й в соціальній сфері країни.

Ще однією характерною рисою фінансового інструменту в його зміст, до складу якого входять фінансовий актив і фінансове зобов'язання. Причому в цій парі фінансовий актив відіграє домінуючу роль, оскільки його зміст повністю зумовлює зміст кореспондуючого йому фінансового зобов'язання, а тому виникає необхідність у з'ясуванні сутності саме фінансового активу.

На сьогодні як у науковій літературі, так і в нормативно-правових актах відсутнє єдине розуміння цього терміна. Одні науковці уявляють як фінансовий актив лише вільні грошові кошти в руках інвестора, що самі по собі не можуть забезпечити прирощення капіталу, а тому для отримання прибутку їх вкладають у певні види фінансових інструментів [14, с. 8]. Інші ж дослідники розглядають фінансовий актив як законне право вимоги його власника на отримання певного прибутку в майбутньому, причому такий прибуток, як правило, має грошовий характер [15, с. 29].

Згідно із Законом України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» склад фінансових активів представлено коштами, цінними паперами, борговими зобов'язаннями та правом вимоги боргу, які не віднесені до цінних паперів [16]. У Наказі ж Міністерства фінансів України від 30 листопада 2001 р. № 559 наведено більш широке тлумачення фінансового активу, до якого віднесено «грошові кошти та їх еквіваленти; контракт, що надає право отримати грошові кошти або інший фінансовий актив від іншого підприємства; контракт, що надає право обмінятися фінансовими інструментами з іншим підприємством на потенційно вигідних умовах, та інструмент власного капіталу іншого підприємства» [8].

На наш погляд, під фінансовим активом слід розглядати як вкладені у фінансовий інструмент грошові кошти, так і право на отримання певного прибутку в майбутньому.

Підтвердженням нашого погляду на зміст фінансового активу може слугувати правова конструкція такого фінансового інструменту, як облігація. Вона посвідчує відносини позики між її володільцем (кредитором) та особою, що її випустила (позичальником), і закріплює право її держателя на отримання від

емітента у передбачений у ній строк як її номінальної вартості (тобто вкладених у неї грошей), так і зафіксованого в ній відсотка (отримання прибутку).

Крім того, вважаємо, що прибуток, отриманий в результаті вкладення у фінансовий інструмент коштів, повинен мати виключно грошову форму, оскільки тільки така форма дає змогу оцінити, якою мірою була збережена реальна вартість фінансових активів. До того ж, виключно грошова форма прибутку надає інвестору можливість порівнювати різні фінансові інструменти та обирати найбільш для нього вигідні (прибуткові).

Якщо виходити з нашого уявлення про те, що фінансовий актив є основою будь-якого фінансового інструменту та являє собою вільні гроші, вкладені у фінансовий інструмент, і право на отримання майбутнього грошового прибутку, то слід відмітити, що не всі види фінансових інструментів, передбачені у чинному законодавстві, мають ці складові фінансового активу.

Так, деякі види цінних паперів, зокрема приватизаційні та товаророзпорядчі, а також такий різновид боргових цінних паперів, як вексель, взагалі не передбачають виплати вкладених у них грошей та/або нарахованого на них відсотка. Вони виступають у ролі платіжних засобів для придбання певних об'єктів у власність та розпорядження ними. Іншими словами, ці види цінних паперів є грошовими інструментами, тобто опосередковують обіг грошей на ринку. В зв'язку з цим вважаємо, що їх віднесення до категорії «фінансовий інструмент» є некоректним.

Крім того, виділяють ще одну рису фінансових інструментів — їх форму. Аналіз існуючих законодавчих визначень категорії «фінансовий інструмент» свідчить про документарний характер його форми. Причому іноді законодавець звужує форму фінансового інструменту як документа до контракту. Таке вузьке розуміння форми фінансового інструменту не враховує всі його різновиди. Наприклад, цінний папір, який є найбільш поширеним видом фінансового інструменту, являє собою документ майнового характеру, а не контракт. До того ж, сучасні фінансові інструменти можуть мати також бездокументарну форму [17, с. 80–81].

Таким чином, за формою фінансовий інструмент може бути як юридичним документом, котрий містить усі передбачені законом реквізити (документарна форма), так і здійсненим обліковим записом, що підтверджує право власності певної особи на фінансовий інструмент (бездокументарна форма). Слід відмітити, що недотримання встановленої законодавством форми фінансового інструменту спричиняє його нікчемність.

Присвоєння статусу фінансового інструменту є прерогативою держави, що відображується у фіксації в чинному законодавстві так званого стандарту фінансового інструменту — чітко визначеного набору його обов'язкових реквізитів, а тому фінансовим інструментам притаманні певний рівень стандартизованості і обов'язкове регулювання порядку їх емісії та обігу з боку держави.

Щодо стандартності фінансового інструменту зазначимо існування так званих індивідуалізованих фінансових інструментів, яскравим прикладом яких є форвардний контракт, що укладається поза біржею. Його індивідуальність полягає у здатності пристосовуватися до будь-яких запитів учасників ринкових відносин. Однак укладення кожного разу нового форвардного контракту не завжди є зручним. До того ж, держава, запроваджуючи суворі стандарти, сприяє використанню лише тих фінансових інструментів, що характеризуються достатньою прозорістю для інвесторів. У зв'язку з цим деякі автори пропонують увести певні елементи стандартизації і у форвардний контракт. Вони стосуються таких вторинних його характеристик, як форма розрахунків, порядок розгляду спірних питань, строковість контракту, розміри або партії фінансових активів, що продаються [18, с. 53].

Сутність такої іншої специфічної риси фінансового інструменту, як його оборотність, або ринковість, полягає у здатності фінансового інструменту виступати в ролі звичайного товару, який може вільно продаватися та купуватися на ринку. Це досягається за рахунок вартісного характеру покладеного в основу фінансових інструментів капіталу, що наділяє їх певними товарними властивостями [19, с. 36]. Споживча та мінова вартість грошового капіталу дозволяє його власникові та емітенту фінансового інструменту отримувати дохід від його використання.

Обіг фінансових інструментів може здійснюватися відносно незалежно від руху покладеного в його основу дійсного капіталу. Саме така відносна незалежність робить фінансовий інструмент носієм фіктивного капіталу, який унаслідок свого обігу перетворюється на товар. У цьому виявляється суспільне підтвердження товарної основи будь-якого капіталу, в тому числі фіктивного.

Науковці виокремлюють ще одну рису фінансового інструменту, яка прямо залежить від його оборотності, а саме ліквідність. Під нею розуміють здатність фінансового інструменту до швидкого перетворення на готівкові або безготівкові гроші без суттєвих втрат для його власника [20, с. 5].

Здатність покладеного в основу фінансових інструментів капіталу приносити дохід дозволяє їм виступати в ролі засобу збереження та накопичення вартості [21, с. 8]. Ця властивість фінансового інструменту називається його дохідністю та виявляється у вигляді дивідендів, відсотків та росту курсової вартості фінансового інструменту [22, с. 61]. Слід підкреслити, що ця характеристика фінансового інструменту є його обов'язковим атрибутом. Відсутність дохідності в конструкції фінансових інструментів ставить під сумнів їх існування взагалі.

Дохідність фінансового інструменту тісно пов'язана з його іншою ознакою — ступенем ризикованості, сутність якої полягає у підвищенні ризику

втрати грошових вкладень у фінансові інструменти під впливом різних негативних чинників.

І нарешті, останньою рисою фінансового інструменту, яка нещодавно закріплена в науковій літературі, є його комплексність, тобто здатність поєднувати в собі характеристики двох або більше фінансових інструментів [11, с. 62]. Така властивість фінансового інструменту зумовлена вимогами інноваційного процесу, що постійно спостерігається на РФП.

У зв'язку з цим в практичному та науковому середовищі з'явився термін «фінансовий інжиніринг», під яким прийнято розуміти об'єднання або поділ існуючих фінансових інструментів з метою створення нових, більш привабливих фінансових продуктів [11, с. 62]. Однак результати цього процесу дуже часто мають негативні наслідки, котрі, як уже зазначалося, пов'язані з достатньо великою поширеністю на сучасному РФП фіктивних фінансових інструментів.

Тому особливої актуальності набуває розроблення та закріплення на законодавчому рівні такого комплексу критеріїв, обов'язкова відповідність яким дасть змогу віднести той чи інший фінансовий інструмент до розряду ефективних (конкурентоздатних). Додатковими підставами для цього кроку стали неефективність більшості традиційних фінансових інструментів і відсутність адекватного правового регулювання новостворених фінансових продуктів.

Наприклад, для таких видів фінансових інструментів, як деривативи, пропонуються два критерії ефективності — багаторазова дія фінансового інструменту та його відповідність вимогам ринкової кон'юнктури [1, с. 19]. Безумовно, ці критерії є суттєвими, однак вони стосуються лише окремих видів фінансових інструментів і є дещо загальними.

Вважаємо, що в основу формування переліку критеріїв ефективності будь-якого фінансового інструменту має бути покладено аналіз його специфічних рис.

Так, проведений вище аналіз дозволив виявити обов'язкові характеристики фінансового інструменту, за відсутності яких зникає сенс його використання. До них слід віднести оборотність, ліквідність та дохідність фінансового інструменту.

Іншою важливою властивістю фінансових інструментів, спрямованою на підвищення їх надійності, на нашу думку, має бути наявність у конструкції будь-якого фінансового інструменту захисного механізму від потенційних ризиків.

Як ще один обов'язковий критерій пропонуємо таку ознаку фінансового інструменту, як його інформативність. Під нею розуміємо наявність у фінансовому інструменті максимального обсягу інформації щодо нього (відомості про його власника та емітента, фінансовий актив і фінансове зобов'язання, конкретні строки дії фінансового інструменту тощо). Інформативність фінансового інструменту сприятиме підвищенню прозорості здійснюваних з ним

операцій. Крім того, саме завдяки цій рисі фінансовий інструмент може опосередковано виступати як засіб державного регулювання РФП.

Висновки. До переліку критеріїв ефективності (конкурентоздатності) фінансових інструментів, який ми пропонуємо, можна віднести: оборотність, ліквідність, дохідність фінансового інструменту, наявність в його конструкції захисного механізму від потенційних ризиків та його інформативність.

Поряд із запропонованими критеріями ефективності (конкурентоздатності) з метою запобігання появи на РФП нових фінансових інструментів, використання яких загрожуватиме його стабільності та ефективному функціонуванню, доцільною вважається фіксація в законі обов'язкового ліцензування Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку України нових видів фінансових інструментів.

Крім того, на підставі проведеного аналізу специфічних рис фінансового інструменту пропонуємо таке його законодавче визначення: фінансовий інструмент — це обігоздатний, ліквідний, дохідний фінансовий засіб, оформлений відповідно до чинного законодавства, який містить інформацію про фінансовий актив однієї сторони і фінансове зобов'язання іншої сторони та використання якого спрямовано на мобілізацію, ефективний розподіл і раціональне розміщення грошей в економічній та соціальній сферах країни.

ЛІТЕРАТУРА

1. Едвардес У. Ключові фінансові інструменти. Орієнтування та інновації у світі деривативів / У. Едвардес ; пер. з англ. Р. А. Семків. — К. : Всеуито, Наук. думка, 2003. — 255 с.

2. Забулонов А. Производные финансовые инструменты: теоретический подход с учетом реалий рынка / А. Забулонов // *Вопр. экономики.* — 2003. — № 8. — С. 41–55.

3. *The Mit dictionary of modern economics* / ed. By Pearce David W. — 4 ed. — Cambridge (Mass.), 1992. — 474 p.

4. *Словарь современных экономических и правовых терминов* / авт.-сост. В. Н. Шимов и др. — Мн. : Амалфея, 2002. — 816 с.

5. Загородній А. Г. Фінансовий словник / А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк, Т. С. Смовженко. — 4-те вид., виправ. та допов. — К. : Знання, КОО; Л. : Вид-во Львів. банк. ін-ту НБУ. — 566 с.

6. *Финансово-кредитный энциклопедический словарь* / под общ. ред. А. Г. Грязновой. — М. : Финансы и статистика, 2004. — 1168 с.

7. Про цінні папери та фондовий ринок : Закон України від 23 лютого 2006 р. № 3480-IV // *Відом. Верхов. Ради України.* — 2006. — № 31. — Ст. 268.

8. Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 13 «Фінансові інструменти» : Наказ Міністерства фінансів України від 30 лис-

топада 2001 р. № 559 : Правова система «Інфодиск: Законодавство України». — К. : ТОВ «Інфодиск», 2008. — 1 електрон. опт. диск (CD-ROM). — [Правова серія «Інфодиск»]. — Систем. вимоги: P-233 ; 32 Mb RAM ; CD-ROM Windows 95OSR2/98/NT SP6/2000/XP.

9. Трофімова О. В. Критерії класифікації цінних паперів за законодавством України / О. В. Трофімова // Вісн. госп. судочинства. — 2006. — № 1. — С. 149–157.

10. Вовк Т. Регулювання сфери фінансових послуг у праві Європейського Союзу та перспективи адаптації законодавства України / Т. Вовк, Г. Друзенко, Г. Зугравий та ін. — Х. : Консум, 2002. — 912 с.

11. Кудряшова Е. В. Производные финансовые инструменты: «Казнить нельзя помиловать» / Е. В. Кудряшова // Хоз-во и право. — 2003. — № 12. — С. 62–76.

12. Семенкова Е. В. Ценные бумаги в системе финансовых потоков / Е. В. Семенкова. — М. : Изд-во Рос. экон. акад., 1998. — 76 с.

13. Ходаківська В. П. Ринок фінансових послуг: теорія і практика : навч. посіб. / В. П. Ходаківська, В. В. Беляєв. — К. : ЦУЛ, 2002. — 616 с.

14. Фельдман А. Б. Производные финансовые инструменты : учебник / А. Б. Фельдман. — М. : Финансы и статистика, 2003. — 304 с.

15. Шелудько В. М. Фінансовий ринок : навч. посіб. / В. М. Шелудько. — К. : Знання-Прес, 2002. — 535 с.

16. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг : Закон України від 12 лип. 2001 р. № 2664-III // Відом. Верхов. Ради України. — 2002. — № 1. — Ст. 1.

17. Цивільний кодекс України : за станом на 13 березня 2003 р. / Верхов. Рада України. — Х. : Одиссей, 2003. — 480 с. — (Сер. : Закони України).

18. Галанов В. А. Производные инструменты срочного рынка: фьючерсы, опционы, свопы / В. А. Галанов. — М. : Финансы и статистика, 2002. — 464 с.

19. Романишин В. Цінні папери як фіктивний капітал / В. Романишин // Молоді вчені. — 1999. — Вип. I. — С. 36–38.

20. Ивасенко А. Г. Основные понятия фондового рынка (портфельные инвестиции) : учеб. пособие / А. Г. Ивасенко. — М. : Вуз. книга; Новосибирск : НГАЭиУ, 1997. — 42 с.

21. Мендрул О. Г. Фондовый рынок: операции с ценными бумагами : навч. посіб. / О. Г. Мендрул, І. А. Павленко. — Вид. 2-е, допов. та переробл. — К. : КНЕУ, 2000. — 156 с.

22. Кузнєцова Н. С. Ринок цінних паперів в Україні: правові основи формування та функціонування / Н. С. Кузнєцова, І. Р. Назарчук. — К. : Юрінком Інтер, 1998. — 528 с.

ПРАВОВАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА КВАЛИФИКАЦИОННЫХ ПРИЗНАКОВ ОСНОВНЫХ ФИНАНСОВЫХ ИНСТРУМЕНТОВ

Масляева Е. В.

Выяснена правовая сущность финансовых инструментов, которые обращаются на рынке финансовых услуг Украины. Проанализованы их основные черты, механизм функционирования и современное состояние их законодательной регламентации.

Ключевые слова: рынок финансовых услуг, финансовый инструмент, ценные бумаги, производные ценные бумаги (деривативы).

LEGAL CHARACTERISTICS OF QUALIFICATION FEATURES OF MAIN FINANCIAL INSTRUMENTS

Maslyayeva K.

The article is devoted to research of legal status of financial instruments, which are turned over at Ukrainian financial services market, to analyze of their main features, mechanism of functioning and modern state of their legal regulation.

Key words: financial services market, financial instrument, securities, derivatives.

УДК 346.54

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ТРАНСПОРТНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

*А. В. Матвеева, кандидат юридичних наук
Національна академія правових наук України*

Обґрунтовано, що пріоритетною метою транспортної політики є стимулювання подальшого розвитку ринку транспортних послуг та входження до міжнародного транспортного ринку. Розкрито особливості правового регулювання окремих елементів транспортної галузі.

Ключові слова: транспортна політика, ринок транспортних послуг, транспортні послуги.

Актуальність проблеми. Історичний досвід багатьох високорозвинених країн світу свідчить про те, що саме завдяки розбудові шляхів сполучень вони виходили з економічної кризи. Це пояснюється тим, що будівництво шляхів залучає велику кількість робочих місць, необхідних для ліквідації безробіття, яке